

KAPİTALİZM SAĞLIĞIMIZA DÜŞMAN

20 Nisan 2021

Yıldırım Koç

İnsanlık bir yılı aşkın bir süredir covid-19 virüsüyle boğuşuyor. Böyle giderse daha yıllarca boğuşacağına benziyoruz.

Milyonlarca insanın ölmesinin, on milyonlarca insanın hastalanmasının sorumlusu kim? Covid-19 virüsü mü, bu virüsü yenemeyen sistem mi?

Covid-19 virüsünü yenmek mümkün mü? Yenmek mümkünse, bu zaferi önleyen ne?

Geliştirilen aşılar bakılırsa, covid-19'u yenmek mümkün. Covid-19'un yenilmesini önleyen ne, peki?

Kapitalizm.

Sağlığımızın düşmanı kapitalizmdir. İnsanlığı bugün yaşadığı felakete sürükleyen, artık önlenebilen bir virüs olmasına rağmen, onu önleyebilecek aşıları kâr hırsıyla kontrollü üreten ve yüksek fiyatla satan sermaye düzenidir.

Bugün dünyada açlık var. Açlığın nedeni, insanların ihtiyacını karşılayabilecek kadar üretim yapılmaması mı?

Hayır. Bir tarafta insanlar açlıktan ölüyor, diğer tarafta ya üretilen bazı ürünler yok ediliyor, ya da üretim yapılmaması için para ödeniyor. Niçin? Çünkü kapitalizmin işleyişi bunu gerektiriyor. Kapitalist düzende üretimin amacı, insanların ihtiyaçlarının karşılanması değil, üretim araçlarına sahip olanların en yüksek kâr elde edebilmesidir.

Kapitalizm yalnızca kendi çalıştırdığı işçileri ve fiyat mekanizması aracılığıyla başkalarını sömürenlerin sistemi değildir.

Kapitalizm, sömürü ve baskının yanı sıra, insanları bencilleştirir, bireycileştirir, yalnızlaştırır. Çevrenize bakın. Yaşlılarınızla konuşun. Kapitalizmin ülkemizde her şeye hakim olamadığı dönemlerde komşuluk, akrabalık, arkadaşlık, dostluk nasılmış onlardan dinleyin.

Kapitalizm insanları çarpıklaştırır; sade yaşamın yerini gösterişçi tüketim alır. Ne yazık ki Türkiye'de bu durum gelişmiş kapitalist ülkelerdekinden de kötü durumda.

Kapitalizmin hepimizin yaşamı açısından en önemli olumsuzluklarından birini de şimdi yaşıyoruz. Sağlık hizmetleri bir kamu hizmeti olmaktan çıkarak, kapitalist sistem içinde alınır satılır bir meta haline getirildi.

Bir taraftan sağlık personeli değiştirildi. Ben 1945 İstanbul Tıp Fakültesi mezunu ve 59 yıl aralıksız kamu kuruluşlarında çalışmış bir uzman hekimin oğluyum. Babamın hekim arkadaşlarını da, o kuşağın sağlık memurlarını da, hemşirelerini de tanıma olanağım oldu. Çok büyük çoğunluğu, mesleğini seven, hastalarına karşı bir sorumluluk hisseden, kamu hizmeti yaptıklarının bilincinde olan insanlardı. Tabii ki ihtiyaçlarının karşılanması için uygun bir gelir de istiyorlardı; ancak öncelikleri halka hizmetti. Hekimle hasta arasına para girdiğinde, hastanın "müşteriye dönüşeceğini" söyleyerek bu uygulamaya karşı çıkanlar çoğunlukta idi.

Kapitalizm yerleştikçe ve özellikle sağlık hizmetlerine özelleştirmeci bir anlayış hakim oldukça, hekimler üzerindeki baskılar arttı. Sisteme uymayan hekimler tasfiye edildi. Sisteme uymak da gerçek hekimlikten uzaklaşma anlamına geliyordu. Benim kuşağımda hekimliği tercih eden arkadaşlarımın giderek artan bölümü, iyi para kazanacağı umudu ve beklentisiyle bu mesleği seçti. Kapitalizmin gösterişçi tüketimi etkisini gösterdikçe, epeyce bir bölümü paracı oldu. Arabası, evi, yazlığı, vb. olacaktı. Birçoğu, sorumluluk duyduğu hastalarını daha başarılı bir biçimde iyileştirmek için gerekli çabayı gösterip, hızlı gelişmelerin yaşandığı tıptaki yenilikleri izlemedi. Ayrıca açılan çok sayıdaki tıp fakültesinde düşen eğitim kalitesi nedeniyle, gerekli gereksiz tetkikler gündeme geldi. Ancak gerektiğinde tetkik yapan hekimin yerine, hastayı tanımadan, hastanın ve ailesinin geçmişindeki sağlık sorunlarını incelemeyen bol miktarda ilaç yazan, gerekli gereksiz tetkik yaptıran veya ameliyata başvuran hekim geldi.

Sağlık personelinin sayısı arttıkça gelirleri düştü. Gösterişçi tüketimin de etkisiyle ihtiyaçları artan sağlık personeli, hastane sahiplerine karşı örgütlü mücadeleye girmek yerine, hastaya karşı hırçınlaştı. Hastaneye para ödeyen bazı hasta ve yakınları da, sağlık personeline gereken saygıyı göstermemenin ötesinde, saldırmaya başladı.

Kapitalizm insanları bencilleştirip bireycileştirdikçe, hasta ile hekim ve diğer sağlık personeli arasındaki ilişki de insanca bir ilişki olmaktan çıktı.

Sağlık hizmetleri çok özel bir alandır. Bir hasta veya yakınları, uygulanan tedaviyi değerlendiremez. Eğer hekim sermaye düzeninin kurallarına uyar ve hastayı tedavi etmenin yanı sıra çalıştığı kuruma ve dolaylı olarak kendisine ek gelir temin etmeye kalkarsa, sağlık hizmetleri istismara döner. Kota doldurmak için yaptırılan tetkikler ve hatta ameliyatlar, döner sermayeden pay almak için hizmetin kalitesinin düşmesi, vb. hep kapitalist ilişkilerin sağlık hizmetlerine verdiği zararlardan örneklerdir.

Bugün dünyanın en kârlı alanı, sağlık hizmetlerinin çeşitli unsurlarıdır. İlaç ve aşı üretimi, tıbbi malzeme üretimi, hastane işletmeciliği, vb. Bu ürünleri kullanmak ve bu hizmetten yararlanmak isteyen, sağlanan ürün veya hizmetin fiyatının yükselmesi durumunda bunlardan vazgeçemez. Almak ve kullanmak zorundadır. Halbuki bu sektörlerde dünyanın en büyük tekelleri hakimdir. Kapitalizmin en gelişkin ürünleri olan bu ulusötesi tekeller, insanların sağlığıyla oynayabilirler ve hiç düşünmeden oynarlar. Patentler vardır. Özellikle belirli ilaçları, maliyetinin çok çok üstünde fiyatlarla satın almak zorundasınız, vb.

Kapitalizmin bu aşırı sömürü sisteminin örneklerinden birini günümüzde aşılarla yaşıyoruz. Aşı, hayatta kalabilmek, daha az sıkıntı çekmek, ekonominin işleyişini sürekli kılmak gibi amaçlar açısından hayati önemdedir. Ancak aşıda patentler var. Aşı parasız değil. Şirketler aşıdan milyarlarca dolar kazanıyor; ancak aşılamadaki gecikmeler nedeniyle insanlar ölüyor veya epeyce acı çektikten sonra kalıcı rahatsızlıklarla hayatta kalabiliyor.

Ayrıca koruyucu hekimlik ihmal ediliyor.

Eğer sağlık hizmetlerini kamu sağlarsa, bizim hastalanmamamız için elinden geleni yapar. Hastalanırsak da yan tesirleri en az olacak biçimde en düşük maliyetle tedaviye çalışır.

Eğer sağlık hizmetlerini sermayedarlar ve hele ulusötesi şirketler sağlıyorsa, onlar bizim hastalanmamızı ister. Biz ne kadar çok hastalanırsak, ne kadar çok ilaç tüketirsek, ne kadar çok tetkik yaptırırsak, onlar o kadar çok kâr ederler.

Bugün bu ikilemi en acı biçimde yaşıyoruz. Sağlığımızın gerçek düşmanı covid-19 değil, kapitalizmdir. Kapitalizmin sağlığımıza yönelik bu tehdidinin farkında olmadan, covid-19'u da, ilerde ortaya çıkabilecek başka sağlık sorunlarını da halletmek mümkün değildir.